

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ז / גליון רנר
ערש"ק פרשת שמות ה'תש"ע

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת שמות הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון רנד), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ואף עברו עריכה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

325 Kingston Ave., Brooklyn, NY 11213

718.473.3924

דוא"ל: oh@chasidus.net

נדפס באדיבות

The Print House

538 Johnson ave. Brooklyn, NY 11237

718.628.6700

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

יבאר המחלוקת דרב ושמואל, "מלך חדש" – חדש ממש או שנתחדשו גזירותיו: א. דאזלי לשיטתייהו אי אזלינן בתר פירוש הפשוט או לפי משמעות הכתובים. ב. שהוא ע"פ דרך עבודתם: רב עיקר לימודו באיסורים – ענינים שבין אדם למקום, ושמואל בדיני ממונות – בין אדם לחבירו (לקוטי שיחות חט"ז שיחה א' לפרשתנו)

יינה של תורה

תורה מלשון הוראה / מוסר ההשכל הנלמד מדברי פרעה: לכו לסבלותיכם.

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ז עמ' 29 ואילך)

קב חומטין / ביאור הקס"ד בתאוות החכמים והנביאים לימות המשיח – "שישלטו על כל העולם" בדרך הפנימיות.

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ה עמ' 101 ואילך)

חידושי סוגיות

ידייק בדברי חז"ל בש"ס ובמדרשות לענין קבלת רכוש גדול מישראל למצרים, וכן קושיית המל"מ בזה / יסיק ע"פ הגמ' בסנהדרין ודברי המפרשים דגדר הנתינה הי' בעיקר מדין משכורת לישראל על עבודתם ולא רק בגדר עונש למצרים, ובזה מיישב הדיוקים ומבאר חידוש הש"ס בזה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק כא עמ' 10 ואילך)

תורת חיים

עצות והדרכות בעבודת הבורא מכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

הוספה – דרכי החסידות

ביאורים ופתגמים בענין "הוכח תוכיח את עמיתך" – דצריך להיות מתוך אהבה ובלא "ציפורניים", ואפילו לאלו הנראים כמינים ואפיקורסים כו'.

(מלוקטים מתורת כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש)

מקרא אני דורש

לשיטתייהו דרב ושמואל

יבאר ב' אופנים במחלוקת רב ושמואל, בפירוש "מלך חדש" – "חדש ממש" או "שנתחדשו גזירותיו": א. דאזלי לשיטתייהו אי אזלינן בתר פירוש הפשוט או לפי משמעות הכתובים. ב. שהוא ע"פ דרך עבודתם: רב עיקר לימודו הוא באיסורים – ענינים שבין אדם למקום, ושמואל בדיני ממונות – בין אדם לחבירו

א. "ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף" (א, ח), ובפירוש רש"י מביא מחלוקת בפירוש "מלך חדש": "רב ושמואל: חד אמר – חדש ממש; וחד אמר – שנתחדשו גזירותיו".

ויש לומר בביאור מחלוקת רב ושמואל – שלשיטתייהו אזלי:

בכמה מחלוקות של רב ושמואל בפירוש הכתובים, מוצאים אנו שרב נוקט לעיקר את פירוש התיבות – גם אם לפי זה יש קושי מסויים בתוכן הענין; ואילו שמואל מכריע לפי תוכן הענין, גם כשהדבר גורם לקושי בפירוש המלות עצמם.

ומהדוגמאות לכך – מחלוקות נוספות של רב ושמואל (שהובאו בפירוש רש"י למקרא):

1) על הפסוק "ויטע אשל בבאר שבע" (וירא כא, לג), מפרש רש"י: "רב ושמואל. חד אמר, פרדס להביא ממנו פירות לאורחים בסעודה; וחד אמר, פונדק לאכסניא ובו כל מיני מאכל".

רב נוקט לעיקר את הפירוש הפשוט של התיבות "ויטע אשל", שמשמעם נטיעת פרדס של פירות דוקא; ואילו שמואל מדגיש את תוכן ומשמעות הכתוב: בהמשך ל"ויטע אשל בבאר שבע" נאמר "ויקרא שם בשם ה' אֵל עולם" – וכיון שכן, מסתבר יותר שהקראת שם ה' בפי העוברים והשבים היתה (לא ע"י פירות לבד, אלא) ע"י "פונדק לאכסניא ובו כל מיני מאכל", שזה מעורר את העוברים והשבים לברך לה' "על כל הטובות הללו" (כפי שמבאר רש"י שם בארוכה, שאברהם היה מעורר את העוברים והשבים לברך לקב"ה על המאכל והמשתה כו').

2) על הפסוק "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון" (חגי ב, ט), מפרש רש"י: "רב ושמואל. חד אמר בבנין וחד אמר בשנים".

רב נוקט לעיקר את הפירוש הפשוט של התיבות "גדול יהיה כבוד הבית" – שהבית עצמו גדול יותר בשטחו ("בבנין"); אולם שמואל מדגיש יותר את תוכן הענין, ומצד התוכן והמשמעות הרי כבודו של בית ה' מתבטא יותר באריכות שניו ("בשנים") מאשר בגודל שטחו הגשמי גרידא.

וכך בעניננו:

רב לומד את התיבות כפשוטם – "ויקם מלך חדש על מצרים", מלך חדש ממש "אשר לא ידע את יוסף"; ואילו שמואל לומד "שנתחדשו גזירותיו", כי דוקא כך מובן תוכן הענין:

אם נפרש במשמעות של "מלך חדש" כפשוטו, הרי שעדיין אינו מוסבר כיצד גזר על ישראל גזירות – אמנם הוא היה חדש, אבל בוודאי שמע על מעשי יוסף שהיו בדור הקודם!

ולכן מעדיף שמואל לפרש, ש"נתחדשו גזירותיו" (אף שלפי זה עולה, שתיבות "מלך חדש" אינן כפשוטן ממש): הכתוב בא בזה לבאר את גודל רשעותו של פרעה, שעשה את עצמו כאילו לא ידע את יוסף וחידש גזירות על ישראל.

ב. ועוד יש לפרש – בעומק יותר:

ידוע (רא"ש בבא קמא פרק ד ס"ד), שעיקר עסקו של רב היה בדיני איסור והיתר ש'בין אדם למקום', ואילו שמואל עסק יותר בדיני ממונות ש'בין אדם לחבירו'. ומטעם זה נמנו וגמרו (בכורות מט, ב): "הלכתא כרב באיסורי, וכשמואל בדיני (בממונא)".

לפי זה יש לומר, שגם כאשר מדובר בפירוש המקראות (אף שאין זה נוגע להלכה למעשה) – הרי רב נוטה לפרש את הכתובים מתוך הדגשה על 'בין אדם למקום' ("איסור"), ואילו שמואל מדגיש את ה'בין אדם לחבירו' ("ממון").

וכפי שנראה גם בדוגמאות הנ"ל:

לקראת שבת

ז

בפירוש "ויטע אשל בבאר שבע" ("רב ושמואל. חד אמר, פרדס להביא ממנו פירות לאורחים בסעודה. וחד אמר, פונדק לאכסניא ובו כל מיני מאכל"):

רב, שהתעסק בעיקר בעניינים של 'בין אדם למקום', מדגיש שהיה במעשה אברהם ענין של עבודה והתמסרות נפשית - "נטע פרדס להביא ממנו פירות לאורחים". כלומר: אברהם לא הסתפק ברכישת "כל מיני מאכל" ממקומות אחרים, אלא הוא בעצמו נטע את הפרדס, כך שהפירות שנתן לאורחים היו שייכים אליו מתחילה ועד סוף, באופן הכי שלם. והיינו, שאברהם התייחס לענין זה של "ויטע אשל" ע"ד הקרבת קרבן לקב"ה, ולכן טרח לתת מיגיע כפיו ממש, מהיכול שהוא עצמו יגע וטרח בו.

אולם שמואל, שהתעסק בעיקר בעניינים של 'בין אדם לחבירו', מדגיש דוקא את ההנאה בפועל שנהנו העוברים ושבים ממעשיו של אברהם ('בין אדם לחבירו'), ולכן מפרש ש"ויטע אשל" הוא "פונדק לאכסניא ובו כל מיני מאכל". כלומר, אברהם חשב במיוחד על טובת העוברים והשבים והשתדל במיוחד לגרום להם נעימות והרחבה, ולכן דאג להם (לא רק לפירות, אלא) ל"פונדק ובו כל מיני מאכל", מכל הסוגים ומכל המינים.

2) בפירוש "גדול יהיה כבוד הבית הזה" ("רב ושמואל. חד אמר בבנין, וחד אמר בשנים"):

רב מדגיש את הצד של 'בין אדם למקום', את הענין של השראת השכינה – וזה מתבטא בגדולתו של הבנין, שהיה רם וגבוה, דבר שמבטא קדושה יתירה; ואילו שמואל מדגיש את הצד של 'בין אדם לחבירו', את ה"הנאה" של בני ישראל מן הבית – וזה מתבטא באריכות שניו, שבני ישראל זכו לאורו בפועל שנים רבות יותר.

ג. ובדרך זו יש לפרש גם בעניננו:

הנה לכולי עולמא, כוונת הכתוב כאן היא להזכיר רשעותו של פרעה (שהרי אפילו אם היה זה "מלך חדש ממש", לא יתכן שהוא לא שמע אודות מעשיו ותוקפו של יוסף בדור הקודם, ואם כן בוודאי שיש רשעות מצידו בהנהגתו עם בני ישראל); והשאלה היא, באיזה פרט היה עיקר רשעותו?

שמואל סובר, שלא היה זה מלך חדש ממש; היה זה אותו המלך, אלא "שנתחדשו גזירותיו". ולפי פירוש זה היתה עיקר רשעותו בתחום של 'בין אדם לחבירו': מלך זה היה צריך להיות אסיר תודה ביותר כלפי יוסף, שסייע בידו וכו' וכו', והתנהג בכפיות טובה גדולה, כמובן (וראה רבינו בחיי כאן);

אולם בתחום של 'בין אדם למקום' לא היתה רשעותו כה גדולה, כי היתה לו אמתלא כלפי שמיא (לפי דעתו): בני ישראל באו בגבולו – הוא זה שנתן להם את ארץ גושן לאחוזתו – וקיבלו מלכותו, היינו שמן השמים מסרום בידו לעשות בהם כרצונו [ובפרט שיעקב עצמו נתן לו כבוד מלכות (ויגש מז, ז"ו"ד ובפרש"י)].

לקראת שבת

אולם רב סובר שהיה זה מלך "חדש ממש", כי דוקא לפי זה מובנת גודל רשעותו 'בין אדם למקום': אמנם יוסף לא היטיב עמו באופן פרטי, כך שאין כאן כפיות טובה כה גדולה (בתחום של 'בין אדם לחבירו'), אבל כיון שבני ישראל הגיעו למצרים עוד לפני שנעשה מלך, אין לו שום אמתלא והצדקה כלפי שמיא לרדות בהם; ונמצא איפוא, שהעזות והחוצפה שלו, גאוותו וגסות רוחו היו גדולים ביותר:

אם היה הוא המלך שקיבל את בני ישראל במצרים, היתה יכולה להיות לו אמתלא, כי כשם שהשליטה בידיו להכניס את ישראל למצרים, כך השליטה בידו לגזור עליהם גזירות ולהרע להם; אולם כיון שהיה זה מלך חדש, ובני ישראל הם כבר תושבים במצרים מימים ימימה, עוד לפני התחלת מלכותו - מניין לו האומץ והעוז להתחיל ולהרע להם? ! אין זאת אלא שלא היתה למלך יראת שמים כלל, והיה גבה לב באופן ד"אני ואפסי עוד".

[ויש להאריך טובא בהשקו"ט בכ"ז, ולהביא דוגמאות נוספות לה"לשיטתיה" הנ"ל. אך אין כאן המקום, ועוד חזון למועד בעז"ה].

דשמו של הקב"ה הי' אז בהעלם ובהסתר
ובאופן של רחמים נסתרים, אבל וודאי שגם
אז פעלו רחמיו.

(ע"פ לקוויש חכ"ו עמ' 19 ואילך)

דווקא עוון לשון הרע מעכב את הגאולה

ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר
דאג על שראה בישראל רשעים
דלטורין אמר מעתה שמא אינם ראויים
ליגאל
(ב, יד. רש"י)

לכאורה הדבר תמוה ביותר, הרי מצינו
במדרשי חז"ל (מכילתא בשלח יד, כט. ובכ"מ)
שבגלות מצרים היו בין בני" גם כל מיני
חוטאים, ואפי' עובדי ע"ז, ואעפ"כ נגאלו
ממצרים, ואם חטא ע"ז לא עיכב את הגאולה
מדוע עוון לשון הרע יעכב?

וי"ל בזה, דבוודאי היו בני" ראויים ליגאל
אף אם חטאו ר"ל, וטעם הדבר שעוון לשון
הרע עכב הוא משום שחטא זה גורם שלא
תחול עליו גדר גאולה ר"ל.

כלומר: בעת יציאת מצרים בחר הקב"ה
בבני ישראל, ועי"ז נעשו בני ישראל לחפצא
של "עם", וכמ"ש (ואתחנן ד, לד) "לבוא לקחת
לו גוי מקרב גוי", דעד אז היו רק קיבוץ אנשים
רבים ממשפחה אחת, והא דנעשו בגדר גוי
ועם הי' בעת יציאת מצרים.

ועפ"ז י"ל, דמכיון שלשון הרע גורם
לפירוד הלבבות, הנה כשאין אחדות בין בני
ישראל אי אפשר שיחול עליהם גדר "עם",
ואין כאן מי שיחול עליו גדר בחירת הקב"ה
ר"ל, ורק כשיש אחדות בין בני ישראל אפ"ל
גאולת ישראל.

(ע"פ לקוויש חל"א עמ' 8 ואילך)

הקב"ה נמצא אתנו בצרת הגלות

ואמרו לי מה שמו מה אמר אליהם
(ג, יג)

כבר תמהו מפרשים (רשב"ם, רמב"ן, ספורנו
ועוד), וכי לא ידע משה שמו של הקב"ה עד
הנה? וביארו באופנים שונים.

ויש לבאר זה באופן אחר, דחושש הי'
משה שכאשר יבוא לבני ישראל וימסור להם
את דברי הקב"ה "ראה ראיתי את עני עמי
גוי צעקתם שמעתי גוי וארד להצילו גוי"
(פרשתנו ג, ז ואילך) תוקשה לבני ישראל קושיא
עצומה:

הרי בני ישראל סבלו במאוד עד עתה,
עבדו בעבודה קשה - עבודת פרך, ופרעה גזר
"כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" (פרשתנו
א, כב), ועד ש"הי' שוחט תינוקות של בית רבן
ורוחץ בדמם" (רש"י פרשתנו ב, כג), וא"כ יוקשה
להם, "מה שמו", דאם "אלוקי אבותיכם"
שמע את נאקתם, ונוגעים לו צרותיהם של
ישראל, איזה "שם" משמותיו של הקב"ה
(המורה על הנהגה של מעלה) יניח לבניו של
מקום לסבול כ"כ עד עתה, ויתעלם כביכול
מצרתם?

וע"ז ענה לו הקב"ה "אהי אשר אהי"
דפירושו כלשון רש"י "אהי" עמם בצרה זאת
אשר אהי" עמם בשעבוד שאר מלכיות",
וכלשון הכתוב (ישעי' סג, ט) "בכל צרתם לו
צר", שגם בזמן הגלות אין הקב"ה מזניח
ח"ו את בני ישראל, אלא גם לו "צר" כביכול,
ונמצא אתם בצרת גלותם.

וזה שהניח להם הקב"ה לסבול עד עכשיו
אינו משום שלא הי' איתם ח"ו, כ"א מפני
ש"וזה שמי לעלם - חסר וי"ו. העלימהו
שלא יקרא ככתבו" (פרשתנו ג, טו וברש"י),

יינה של תורה

תורה מלשון הוראה

מוסר ההשכל הנלמד מדברי פרעה: לכו לסבלותיכם

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת הָעָם מִמִּצְרָיִם
לְכוּ לְסַבְלֹתֵיכֶם:

(פרשניו ה, ד)

לכו לסבלותיכם. לכו למלחמתכם שיש לכם לעשות צדק. אבל מלחמת
שעבוד מצרים לא היתה על שבתו של לוי, ותדע כך שהרי משה ואהרן
יוצאים ובאים שלא ברשות:

(רש"י)

איתא בזהר הקדוש (ח"ב נב, ב) שפרעה היה חכם גדול. לפי זה יש לומר שטענתו "לכו
לסבלותיכם" יש לה מקום ע"פ שכל העולם (שהיפך דעת תורה):

הרי "אפילו עבד לא יכול לברוח ממצרים" (מכילתא יתרו יח, יא) וגם גזירתו של מקום
היתה "גר יהיה זרעך . . ארבע מאות שנה" – אם-כן: "לכו לסבלותיכם!" לכו ללמוד
את שיעורי התורה שלכם, והניחו לבני ישראל להמשיך ולעסוק במוטל עליהם מצד סדר
וחוקי המדינה!

ואף שטענה זו לכאורה צודקת היא, אמנם היא אינה אלא טענת פרעה. האמת היא
שישראל הם למעלה מהטבע והסדר המסודר של העולם, וגם כוחם הוא למעלה מהשכל

וההגיון. ולכן, אף שהגזירה העליונה היתה על "ארבע מאות שנה" – יכול להיות מצב של "מדלג על ההרים" שהקב"ה "דילג" על הקץ.

וזהו המוסר השכל:

יכול יהודי לחשוב "אני את נפשי הצלתי", באשר אני עוסק בתורה, (ובפרט שמזמן לזמן אני גם נותן שיעור תורה לאחרים) – מדוע כל כך נוגע לי מה מצבו הרוחני של הזולת, בלימוד התורה וקיום מצוותיה? האם הוא נותן את כוחותיו להשי"ת או, חלילה, לפרעה מלך מצרים?

יש לדעת שטענה זו היא טענת פרעה שאמר: "לכו לסבלותיכם" – עבורך די שאתה עוסק בתורה, ומדוע נוגע לך כל כך הנהגתו של יהודי אחר?

סדר מחשבה זה אינו סדר מחשבה של יהודי, ומשה ואהרן לא קיבלו אותו. כאשר משתוללת דליקה רח"ל בבית יהודי, לא יתיישב אף אחד בדעתו האם לעשות דבר מה כדי להציל את פלוני. או לערוך חשבון: מדוע עליי להתערב בסדר החיים של אדם אחר? ובפרט שכל דבר בהשגחה פרטית, והקב"ה סידר שכך וכך יארע אצלו, ומדוע עליי להתערב בדרכי ההשגחה?

מובן וגם פשוט שמחשבות כאלו מושללות הן אצל יהודי, וכאשר יארע ח"ו מאורע בלתי טוב אצל אי מי מישראל, יניח כל אחד את כל המחשבות והחשבונות וירוך להצילו;

ואם כנים הדברים בענייני העולם הזה, כל שכן וק"ו כשמדובר על חיי העולם הבא וחיי העולם הזה יחדיו – כאן אין מקום לחשב חשבונות, אלא לעשות כל התלוי בו להציל את רעהו מבאר שחת.

ביאור הקס"ד בתאוות החכמים והנביאים לימות המשיח – "שישלטו על כל העולם", בדרך הפנימיות

לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא כדי שינשאו אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיוכו לחיי העולם הבא, כמו שביארנו בחלכות תשובה:

(הלכות מלכים להרמב"ם פ"ב ה"ד)

לכאורה הדברים תמוהים, וכי מה היא הקס"ד דהרמב"ם ש"נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח . . כדי שישלטו על כל העולם . . ירדו בגוים . . ינשאו אותם העמים . . לאכול ולשתות ולשמוח" – והלא אפילו חכמי אומות העולם לא נתאוו לדברים נחותים כאלו, וכ"ש וק"ו שכ"ה בישראל! ומהו החידוש הגדול שנתאוו להיות "פנויין בתורה וחכמתה"?

אלא הפירוש בדברי הרמב"ם הוא, שסלקא דעתך אמינא שתכלית המעלה שאליה נתאוו החכמים והנביאים היא לתקן את העולם, דהיינו ללמד את העולם דעת את ה' באופן של פעולה והשפעה. וכפי שהאריך הרמב"ם בפרק שלפנ"ז שהמלך המשיח יחזק דת האמת ויעמיד האמונה על כנה, – שענין זה הוא הרדיה והשליטה האמיתית בעולם.

ובהמשך לזה מחדש בהלכה זו, שאף על פי כן, לא זו היא התאוה של "החכמים והנביאים" – כי אם "שיהיו פנויין בתורה ובחכמתה", ולא להתעסק עם העולם.

אמנם, עצם העסק בתורה ובחכמתה בלא נוגש ומבטל, ישפיע על העולם כולו בדרך ממילא. וכפי שמסיים הרמב"ם בהלכה שלאח"ז (שהיא ההלכה האחרונה והסיום דספר ה"יד החזקה"): "ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים ושיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

והיינו, שידיעתם של ישראל את הדברים הסתומים, והשגתם "דעת בוראם כפי כוח האדם" ישפיע על כל העולם שכל עסקם לא יהיה אלא לדעת את השם בלבד.

ונמצא שביטול הע"ז של מצרים, וביטול גזירת "כל הבן הילוד", הם במהותם פעולה אחת.

(ע"פ לקו"ש חט"ז עמ' 13 ואילך)

אין לוותר אפי' על גדי אחד!

ומשה חי רועה
(ג, א)

א' בשמו"ר על פסוק זה (פ"ב, ב) "משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן, אמרו רבותינו כשהי' משה רבינו ע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לחסית, כיון שהגיע לחסית נזדמנה לו בריכה של מים, ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו אמר אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא. עיף אתה. הרכיבו על כתיפו, והי' מהלך. אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם, כך חייך אתה תרעה צאני ישראל".

ויש לבאר ההוראה מזה בעבודת האדם לקונו:

דהנה איתא באסת"ר (פ"ט, ד) "נתגלגלו רחמיו של הקב"ה . . ואמר מה קול גדול הזה שאני שומע כגדיים וטלאים, עמד משה רבינו לפני הקב"ה, ואמר רבש"ע . . קטני עמך". ונמצא דגדיים קאי על "קטני עמך" אלו תינוקות של בית רבן.

ביטול גזירת "כל הבן הילוד" ע"י משה דווקא

ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור

(ב, ה)

יירדה לרחוץ מגלולי אבי'
(סוטה יב, רע"ב)

בצפע"נ להרוג צ'ובי (עה"ת) מבואר שהנילוס הי' הע"ז של מצרים כדאי' במדרש, וע"י ש"יירדה לרחוץ מגלולי אבי'", בטלה את הע"ז.

והנה איתא בשמו"ר (פ"א, כא) ד"כיון שהושלך משה למים אמר כבר מושלך מושיען במים, מיד בטלו הגזירה". דמעשה זה גרם לביטול הגזירה ד"כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" (פרשתנו א, כב).

ויש לבאר דשני מאורעות אלו קשורים הם:

דהנה תוכנה הפנימי של גזירת "כל הבן הילוד גו'" הוא שפרעה רצה לשעבד לא רק את גופם של בני ישראל, כ"א גם את נשמותיהם. רצונו הי' להשליך ולהטביע אותם ב"יאור", שיעבדו את הע"ז שלו ר"ל.

אך כשנולד מושיען של ישראל, הנקרא "רעי" מהימנא", דהפירוש הפנימי בזה הוא שרועה ומפרנס את ישראל בענין האמונה ומחזק את אמונתם בהקב"ה, הנה עי"ז בטלה גזירה זו, וכבר א"א לו לפרעה להטביע את ישראל ח"ו בע"ז, כי משה רבינו יחזק את האמונה בהקב"ה, עד שא"א כלל להאמין בע"ז.

שבורח מן העדר, צריכים לעסוק כל מה שביכולת, ולעסוק במסירות נפש בהחזרת הילד ל"צאן קדשים".
(ע"פ התוועדות יום כי דחג השבועות תשי"ב)

וע"ז היא ההוראה אלינו: כמו שמושה רבינו, רוען של ישראל, לא וויתר אפילו על גדי אחד, ועשה כל שביכולתו להחזיר הגדי לעדר הצאן, כן גם בהנוגע אלינו, שאסור לוותר על אף ילד יהודי, ואם רואים "גדי"

חידושי סוגיות

רכוש גדול דמצרים בגדר שכר לישראל

ידייק בדברי חז"ל בש"ס ובמדרשות לענין קבלת רכוש גדול מישראל למצרים, וכן קושיית המל"מ בזה / יסיק ע"פ הגמ' בסנהדרין ודברי המפרשים דגדר הנתינה ה' בעיקר מדין משכורת לישראל על עבודתם ולא רק בגדר עונש למצרים, ובזה מיישב הדיוקים ומבאר חידוש הש"ס בזה

"ונתתי את חן העם הזה בעיני מצרים"
(פרשתנו ג, כא)

א.

ידייק בדברי חז"ל בש"ס ובמדרשות לענין קבלת רכוש גדול מישראל למצרים, וכן קושיית המל"מ בזה

איתא בברכות (ט, א-ב): "דבר נא באזני העם וגו' (בא יא, ב), אמרי דבי ר' ינאי אין נא אלא לשון בקשה. אמר ל' הקב"ה למשה בבקשה ממך¹ לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר אותו צדיק (פרש"י: אברהם) ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם".

ונראה לדייק בלשון הש"ס כאן, דבדברים הללו נרמז לגדר התשלום דרכוש גדול ממצרים לישראל שנת' במפרשים ע"פ הגמרא בסנהדרין, כמשי"ת להלן.

אלא מישראל). וראה רי"ף לע"י שם. ובפרש"י בא יא, ב: "בבקשה ממך לך והזהירם".

(1) בכמה גירסאות (ראה דק"ס שם) ליתא "בבקשה ממך" (היינו שהבקשה היא לא ממצה

הנה, כדברים הנ"ל בברכות מצינו עוד במדרשי חז"ל, אבל בכמה שינויים, וז"ל (שמו"ר פ"ג, יא): "ונתתי את חן העם (פרשתנו ג, כא) — מה שאמרתי לאברהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול (לך טו, יד), אני עתיד לעשות אתכם לחן בעיני מצרים כדי שישאלו וילכו מלאים, בכדי שלא יהא פתחון פה לאברהם אבינו לומר ועבדום וענו אותם (לך שם, יג) קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם".

אמנם, בדרך דרשת חז"ל כפי שהובאה כאן הי' לנו לתמוה, דבשלמא מה שנקטו בתחילה "מה שאמרתי לאברהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" מובן שפיר², דבזה רמזו לתרץ אמאי נזכר בכתוב מיד בתחילה (עוד קודם שקבל משה על עצמו השליחות להוציא את ישראל בכלל, ופשיטא קודם יציאתו ממדין) כשדיבר ה' למשה על דבר יציאת ישראל לאחר זמן הא ד"ונתתי את חן העם גו'", ולכך הקדימו חז"ל לומר דדבר זה הוי תנאי עקרי המתיר את היציאה ד"ישלח אתכם" (פרשתנו שם, כ).

— שזהו רק באם יוקדם לזה "ונתתי גו' ושאלה אשה משכנתה", קיום ההבטחה ד"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול".

אבל בהא דאמרו אח"כ "בכדי שלא יהא פתחון פה לאברהם אבינו כו'" — קשה טובא, וכי קיום ההבטחה מחייב הוא רק מחמת החשש שיפתח אברהם את פיו, הא בלאו הכי ודאי מוכרח הדבר מחמת שהובטח כן מן השמים³, "לא איש א-ל ויכזב . . . ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה" (בלק כג, יט), ואומר "לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה" (תהלים פט, לה⁴), ואינו רק למנוע אברהם מלטעון⁵ !

משא"כ לדברי הש"ס, דנאמרו הדברים על הכתוב דפ' בא (יא, ב) "דבר נא באזני העם וישאלו גו'", היינו דמיירי רק לענין מה שנצטוו ישראל לשאול רכוש ממצרים. וא"כ, להגמרא אין הדרשה כלל לענין ההכרח דקיום ההבטחה מן השמים, רק הוא להטעים הא דנתבקשו ישראל ("דבר נא, אין נא אלא לשון בקשה") לשאול כלי כסף וכלי זהב ממצרים, אף שלא חפצו בזה כלל באותה שעה (כלשון הש"ס שם "אמרו לו ולואי שנצא בעצמנו, משל לאדם שהיה חבוש בבית האסורים והיו אומרים לו בני אדם מוציאים אותך

(2) ראה יפ"ת (השלם) לשמו"ר כאן.

(3) וכמפורש במדרש לקח טוב בא שם: אמר הקב"ה כשם שנתקיים . . . כך יתקיים כו'. וראה הלשון שם ג, כ.

(4) וכדברי ה' לאברהם — ראה פרש"י וירא כב, יב (מב"ר פנ"ו, ח).

(5) לכאורה י"ל, דבנוגע להבטחת הקב"ה מצ"ע, מכיון שהיא (רק) לטובת ישראל הרי הם יכולים לוותר ולמחול ע"ז (ראה גם חדא"ג מהרש"א

ברכות שם. גו"א לפרש"י בא שם. ועוד). ובפרט שלא רק שמוחלין על זה אלא שבמצב זה אינם מרגישים את הטובה שבזה ובמילא אינם רוצים זה, וכלשון הגמרא בסיום הענין (במשל) "אומר להם בבקשה מכם הוציאוני היום ואיני מבקש כלום", ולכן הוצרך לומר "שלא יאמר אותו צדיק", אבל אינו, כי אם אין זה לטובת ישראל עכשיו, פשיטא שגם אברהם אבינו יבקש "הוציאם היום", ויותר על הרכוש ולא יתבע קיום ההבטחה.

לקראת שבת

י

למחר מבית האסורין ונותנין לך ממון הרבה ואומר להם בבקשה מכם הוציאוני היום ואיני מבקש כלום⁶), וזהו שביארו דאף שבקשו ישראל לוותר על הרכוש גדול, לא יכלו מן השמים למלאות בקשתם, "שלא יאמר אותו צדיק כו".

ונראה עוד לדייק בדרשות חז"ל הללו, ובמה שנשתנו זמ"ז, ובזה תתישב לנו קושייתנו הנ"ל על הדרשה כמו שהובאה לענין קיום ההבטחה מן השמים ד"ונתתי את חן העם גו" (ולא כבש"ס, לענין הציווי ד"וישאלו"):

א) קושיית ה"משנה למלך" בס' פרשת דרכים (דרך מצרים דרוש החמישי): מה טעם סגנון הטענה הוא באופן שה"קיום" ד"יצאו ברכוש גדול" נדרש מצד זה שהי' ה"קיום" ד"ועבדום וענו אותם", בעוד שלכאורה הטענה היא שההבטחה ד"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, דזהו עיקר התרעומות⁶.

ב) מהו שדייקו חז"ל בלשונם לומר "קיים" בהם . . (לא קיים) בהם", ולא כתבוהו בסתם "ועבדום וענו אותם קיים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים".

ג) הא דדקדקו לשנות בלשונם בב' הדרשות, דבדרשה שבמדרש נקטו "שלא יהא פתחון פה כו", משא"כ בש"ס אמרו "שלא יאמר כו". ותו, דבמדרש הזכירו לאברהם בפירוש, "שלא יהא פתחון פה לאברהם אבינו", ובש"ס נשמטו מזה ודייקו לומר בסתם "שלא יאמר אותו צדיק"⁷.

[ודיוק זה לעיניי הוא, דהא במדרש כבר הזכירוהו לאברהם שם בתחילת הדרשה, "מה שאמרתי לאברהם", וא"כ התיבות "אברהם אבינו" שלאח"ז הוו ייתור לשון. ולאידך, בש"ס לא נזכר אברהם כלל ועיקר⁸ וטפי הול"ל להזכירו, אם לא שהוא בדוקא כמשי"ת].

ב.

סיק ע"פ הגמ' בסנהדרין ודברי המפרשים דגדר הנתינה הי' בעיקר מדין משכורת לישראל על עבודתם ולא רק בגדר עונש למצרים, ובזה מיישב הדיוקים ומבאר חידוש הש"ס בזה

והנראה בכ"ז⁹, דמכורח הקושיא דלעיל במה שתלו חז"ל הא דנתן ה' את חן העם כו' בפתחון פה לאברהם (ולא מעצם מה שהובטח כן מן השמים) צריכים אנו לומר,

6) כן מקשה בפרשת דרכים. אף שבפשטות אינה שאלה כי מובן דזה מוסיף בהתרעומות.

7) ראה עיון יעקב ברכות שם. ידי משה לשמו"ר

שם.

9) ראה מפרשי הע"י ברכות שם. פרשת דרכים

שם. ובכ"מ.

8) ועד שרש"י בש"ס הוצרך להוסיף ולפרש:

לקראת שבת

דההבטחה ד"רכוש גדול" עצמה היתה יכולה להתקיים בדרך אחרת (כמשי"ת), אלא שאז הי' מקום לפתחון פה דאברהם, וכדי למנוע אף מפתחון פה זה הי' הקיום בדרך זו ד"ונתתי את חן העם הזה בעיני מצרים גו'". והוסיף ע"ז הש"ס, דאף הא ד"ונתתי את חן העם בעיני מצרים... כדי שישאילום וילכו מלאים" אינו די, והי' צריך להתקיים דוקא בדרך ד"דבר נא באזני העם וישאלו גו'", שישאל יבקשו הרכוש ממצרים, ודוקא בזה לא הי' מקום כלל לטענת אברהם. וכמשי"ת הענין בזה, שהוא מגדר ענין התשלום דמצרים לישראל.

דהנה, בסנהדרין (צא, א) איתא: שוב פעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון, אמרו לו הרי הוא אומר וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו, אמר גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס אם ינצחוני אמרו להם הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה רבינו נצחתם, נתנו לו רשות והלך ודן עמהן אמר להן מהיכן אתם מביאין ראי', אמרו לו מן התורה, אמר להן אף אני לא אביא לכם ראי' אלא מן התורה שנאמר (שמות יב, מ) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא ששיעבודתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה, אמר להן אלכסנדרוס מוקדון החזירו לו תשובה, אמרו לו תנו לנו זמן שלשה ימים נתן להם זמן בדקו ולא מצאו תשובה מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות וברחו ואותה שנה שביעית היתה.

וכבר נתבאר במפרשים¹⁰, דנתינת הרכוש מישראל למצרים הי' שכר לעבודתם במצרים כעבודת פרך¹¹. אמנם, בכתוב מצינו עוד לענין התשלום, שהוא מגדר עונש למצרים במה ששעבדו את ישראל, "וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" (לך טו, יד).

ועפ"ז יש לבאר דיוק חז"ל, דמכיון שנתינה זו ממצרים לישראל כלולה היתה משני גדרים הללו דשכר ועונש, מצינו להגדיר הנתינה כב' אופנים – איזה מן הטעמים הי' העיקר. דמחד גיסא איכא למימר שעיקר הדבר הי' מדין עונש למצרים, "ונצלתם את מצרים"¹², ורק שהטעם על זה שהתשלום הי' צריך להנתן לישראל דוקא הוא מחמת שעבודם, שהיו זכאים למשכורת עבודתם. וזהו שאמר הכתוב "וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"¹³, דה"יצאו ברכוש גדול" הוא חלק (והמשך) ל"את

ופרש"י "כתרגומו ותרוקנון". ובברכות (שם, ע"ב) "מלמד שעשאוהו כמצודה שאין בה דגן ור"ל אמר כמצולה שאין בה דגים".

(13) דלכאורה הול"ל "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" בהמשך ל"ועבדום וענו אותם", "להשלים ענין ישראל" ואח"כ "וגם את הגוי" – וראה אוה"ח לך שם "שלקח סדר העשוי כו' שבתחלה דן אותם ואח"כ השאילום רכוש גדול".

(10) ראה בהנסמן בהערה 9. וראה פנים יפות פ' לך שם. פרשתנו עה"פ. ובכ"מ.

(11) ולהעיר מספרי ופרש"י ראה טו, טו דביזת מצרים הי' גדר הענקה לעבד היוצא לחירות. ראה צפע"נ על התורה פרשתנו ג, כב. וארא ו, יג. ראה שם. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 87 ואילך. וש"ג ואכ"מ.

(12) כסיום מאמר ה' למשה בפרשתנו (ג, כב),

הגוי" "דן אנכי". אבל לאידך גיסא י"ל, דה"רכוש גדול" נקבע מתחילתו לשכר לישראל על "ועבדום וענו אותם", ומה שנזכר הדבר בכתוב בהמשך ל"דן אנכי" הוא רק מחמת שביחד עם שכר העבודה לישראל הי' בזה גם עונש למצרים, שנלקח מהם רכוש גדול, ועד שהי' "ונצלתם את מצרים".

ומחולקים המה אופנים אלו באופן קיום הדבר, דלדרך הראשונה שהעיקר בזה הוא העונש ליכא שום נפק"מ היאך יבוא לידי ישראל, דהעיקר הוא במה שנלקח הרכוש מן המצריים, ומה שבא הרכוש לישראל הוא ענין צדדי שאין נפק"מ באופן ביאתו לידם. וא"כ, אף באם היו נוטלים ישראל מידם ה"רכוש גדול" שלא ע"י שאילה, וכגון שהיו לוקחים אותו בשעת מכת חושך¹⁴, הי' מתקיים המכוון ד"יצאו ברכוש גדול".

משא"כ להדרך השנית, ד"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" הי' (בעיקר) שכר עבודתם על "ועבדום וענו אותם", מוכרחת הנתינה שתהי' בדרך תשלום, וא"כ צריך שתהי' ניכרת כאן אף נתינה ממצרים לישראל¹⁵, היינו שמשלמים בזה שכר העבודה¹⁶.

וזהו שהדגישו חז"ל במדרש, שדוקא בזה שנאמר "ונתתי את חן העם הזה גוי" נגרם "שלא יהי' פתחון פה לאברהם אבינו לומר ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם", פירוש, דההבטחה עצמה "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" (שלא נתפרש בה בפירוש המכוון שבזה, וא"כ יד המובטח על התחתונה) יכולה היתה להתקיים אף באופן שניכר בה בעיקר צד העונש למצרים ולא השכר והתגמול לישראל, אלא שאז הי' מקום ל"פתחון פה לאברהם אבינו", אביהם של ישראל, שיתבע מן השמים להיות המכוון העיקרי דהרכוש גדול לטובת ישראל, שכר עבודתם (שדוקא אז "תנחומין" יש להם על גלותם המר במצרים)¹⁷.

ובזה מחוורת קושיית ה"משנה למלך" הנ"ל, אמאי ה"פתחון פה" דאברהם (ש"ואחרי כן כו' לא קיים בהם") כרוך הוא בההקדמה ד"ועבדום וענו אותם קיים בהם" – דהא הוא הוא היסוד לה"פתחון פה" הנ"ל שיהי' הרכוש גדול בגדר שכר, דכיון ש"ועבדום וענו אותם קיים בהם", שישאל חו" בעצמם קושי השעבוד והעינוי, לכך מחייב הדבר ש"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" יהי' באופן ד"קיים בהם" (וזהו שהדגישו חז"ל להוסיף

לן). בחיי בשם הר"ח, חזקוני וכלי יקר שמות שם ובכ"מ.

16) ויתירה מזו: אם היו בני" לוקחים את הרכוש מהמצרים בעל כרחם או גם שלא בידעתם, כנ"ל, לא רק שבנ"י לא היו מרגישים בזה תשלום על העבודה, כ"א שהיו יראים שהמצרים יחזרו ליטול מהם כו'.

17) ראה גם כלי יקר בא יא, ב.

14) ראה שמו"ר פי"ד, ג (תנחומא בא ג. פרש"י בא י, כב) – שזה הי אחד מהטעמים של מכת חושך "שחפשו ישראל וראו את כליהם כו'". ולהעיר, החידוש הכי גדול שבמדרש לקח טוב (בא י, כג. יא, ב) שבשלשת ימי האפילה (לא רק חפשו וראו, אלא) לקחו בפועל את כל אשר להם. ע"ש!

15) במתנה גמורה וחלוטה (לא – השאלה) כמ"ש ברשב"ם (פרשתנו שם, כב. בא יא, ב. יב,

לקראת שבת

תיבת "בהם"), היינו שיינתן להם בדרך המוכחת שכל נתינה זו מתחילתה הובטחה להם (והיתה עבורם), בתור שכר ותגמול לעבודתם ועיניהם.

ולמנוע טענה זו, עשו מן השמים שיבוא הרכוש גדול לידי ישראל ע"י נתינה ממצרים מתוך חן, ברצונם הטוב ובסבר פנים יפות – "ונתתי את חן העם גו'", שבזה נדגש מה שהרכוש גדול כרוך בהא ד"ועבדום וענו אותם", כנ"ל¹⁸.

ובכל זה יבואר היטב כוונת הש"ס להוסיף על הדרשה הנ"ל במניעת הטענה דאברהם, במה שהביא הדבר בשייכות להכתוב ד"דבר נא באזני העם וישאלו גו'". דהנה, אף באם היו מצרים נותנים לישראל כלי כסף וכלי זהב כו' ובסבר פנים יפות, מיהו עדיין מקום לומר שאין ניכרים הדברים דנתינת משכורת לעבודתם יש כאן, ועדיין נוכל לומר שאי"ז שכר עבודה כ"א נתינת מתנות סתם¹⁹, או שהוא ע"מ שלא יצאו ישראל ממצרים בעירום ובחוסר כל²⁰.

ולזה הוסיף הש"ס, דע"מ שיתקיים בשלימות הענין ד"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול קיים בהם" (שיהיו ניכרים הדברים דשכר עבודה הוא זה), נצטוו העובדים (ובאופן ד"וענו") בעצמם שיקשו ויתבעו דמיהם ממצרים, שבזה מוכיחים הדברים דתשלום זה הוא חוב שחייבים להם.

וזוהו ששינה הש"ס בלשון "שלא יאמר" (ולא "פתחון פה"²¹) אותו צדיק" (ולא "אברהם אבינו"), דהנה מליצת הלשון "פתחון פה" תורה דהפה מצ"ע סתום הוא ובא אחר ופותחו, היינו דמיירי לענין מה שישאל יקבלו השכר (ולא תתעורר הטענה מצידם), ורק שהנהגת מצרים בזה תעורר את הטענה, והוא מה שביאר המדרש כבר דאילו לא היו הדמים נתינים מידי המצרים (ורק היו נלקחים מהם ע"י ישראל) הי' "פתחון פה" לאברהם שנתינה דרושה כאן (כדלעיל).

שנרגש באברהם אבינו), נוגע שגם אצל בני"י יורגש שנותנים להם שכר עבודה.

19) ובפרט ע"פ פרש"י וירא (כ, טז) ד"ה ונוכחת.

20) ראה לעיל הערה 11.

21) שיאמר – ולא רק פותח פיו – מורה על תביעה חזקה יותר. לאידך – יאמר ה"ז מעצמו; פתחון פה – ה"ז שבא ענין ופותח הפה (סתום).

ולהעיר מיתחזקאל (כט, כא) "ולך אתן פתחון פה", ובכ"מ בפרש"י על התורה, לדוגמא: וירא יט, כ, טז. תולדות כז, מ. ויצא כט, לד. יתרו כ, ב. משפטים כא, יא. ראה יד, יג.

18) ועוד ענין בזה: כמדובר כמ"פ (ראה בארוכה הדרן הא' על מס' פסחים (נדרפס בהגש"פ עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים הוצאות תשמ"ו (ושלאח"ז) ע' תנט ואילך). הדרן על מס' אבות (לקוש חי"ז ע' 395 ואילך. ביאורים לפרקי אבות (קה"ת) בסופו) בכל הענינים דתומ"צ ושכרם יש בהם גדרים שמצד הנותן (הקב"ה) וגדרים מצד המקבל (ישראל). ועד"ז י"ל בהענין ד"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול": דמצד ה"נותן" (הקב"ה) נוגע בעיקר ה"בפועל" – שהמצרים יענשו ושכנו"י יקבלו שכר פעולה, ובמילא אינו נוגע כיצד נרגש זה אצל בני"י; משא"כ מצד גדר ה"מקבל" (ישראל,

לקראת שבת

כא

משא"כ להאופן ששללו בש"ס (שהי' ניתן מידי המצרים מבלי שייחבעו ע"ז מישראל) כבר ליכא "פתחון פה". אלא שמצד שלימות הצדק והיושר דאברהם, עדיין יש מקום ל"אותו צדיק" לומר דישראל שחוו בעצמם קושי השעבוד והעינוי דמצרים ("ועבדום וענו") זכאים להשתלם ב"רכוש גדול" דוקא באופן שיהי' ניכר בזה דתשלום חוב יש כאן (שדוקא אז ישנו בשלימות "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול קיים בהם"), שדבר זה מתקיים ע"י "דבר באזני העם וישאלו גר'".

תורת חיים

עצות והדרכות בעבודת הבורא מכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

פרנסה

עמל בתורה כלי לונתנה הארץ יכולה וגו'

במענה על מכתבו מד' תמוז בו כותב . . [ש]יש מפריעים בעדו בטענה שהוא צריך לעזור בפרנסת הבית.

הנה הרי ידוע פסק תוה"ק שהדרך שהאיש הישראלי יקבל פרנסתו שזהו תלוי רק בהשם יתברך הזן ומפרנס לכל, הרי זה בא כמש"נ אם בחקתי תלכו, ופירש"י שתהיו עמלים בתורה, ובמילא מובן שמה שילמוד תורה וילמוד במסירה ונתינה הדרושה, וכלשון רז"ל שתהיו עמלים בתורה, הרי דוקא עי"ז תקוים הבטחת הקב"ה ית' ויתעלה ונתנה הארץ יכולה וגו', ברכת השי"ת בכל המצטרך לאדם ולמשפחתו. ולא כמו שאומרים שעל ידי זה שיפסיק מלימוד התורה ח"ו ירבה לו הקב"ה נותן התורה פרנסה והאריכות אך למותר.

(אג"ק ח"ט אגרת ב'תתיג)

הקישויים בפרנסה תלויים במעשיו ולא ברצונו של בן אדם

במענה על מכתבו מג' אייר. בו כותב אודות מצבו והקישויים השונים בהשגת משרה.

לקראת שבת

בג

הנה מה שתולה זה בדתיותו שעי"ז החפשים רודפים אותו. הנה כבר ידוע ברכות המזון שהוא מן התורה אשר דוקא הקב"ה הוא זן ומפרנס את הכל ובמילא גם הוא בכלל ומה יעשה לו אדם כשהקב"ה רוצה לפרנסו, ובמילא מובן שאם ישנם קישורים בפרנסה הרי זה תלוי במעשיו ולא ברצונו של בן אדם שאין לו תשועה, וכשמוסיפין בלימוד התורה וקיום המצות אזי מוסיף הקב"ה ברכותיו הן בגשמיות והן ברוחניות וכמרז"ל כל המוסיף מוסיפין לו, ואף שכל הנ"ל פשוט הוא בכל זה העליתי זה על הכתב כיון שכנראה ממכתבו לפעמים יש אצלו מחשבה שאחרים שליטה להם עליו בנוגע לפרנסתו.

(אג"ק ח"ט אגרת ב'תרעג)

לעשות כלי לקבלת הברכה

במענה על מכתבו מא' קרח בו כותב אודות ג' סוגים בהשגת טרף לבית. הרי כבר ידוע הוראת רז"ל השוה לכל נפש (מלבד יחידי סגולה) שצריך לעשות כלי לקבלת הברכה וכמאמר הכתוב וברכך ה"א בכל אשר תעשה, וכמבואר ג"כ טעם הדבר בכ"מ בתורת החסידות ומהם בלקו"ת לרבנו הזקן בעל התניא (פוסק בנסתר דתורה) והשו"ע (פוסק בנגלה דתורה) פרשת תצא דף ל"ז סוף ע"ב.

אף שקשין מזונותיו של אדם כקרי"ס שזהו אחד הנסים הכי גדולים בכ"ז בחיצונית צריך לעשות כלי ג"כ בדרכי הטבע וכמבואר בלקו"ת שם, אלא שכדי להגדיל ברכות השי"ת צריך להיות חזק בבטחון ולהוסיף אומץ בלימוד תורת הנגלה ותורת החסידות וקיום המצות בהידור שהן הן הצנור והכלים להמשכת וקבלת ברכות השי"ת בהמצטרך.

והשי"ת יצליחו.

(אג"ק ח"ט אגרת ב'תשנ)

צ"ל התעסקות ממש ולא בדרך מהיכא תיתי בלבד

קבלתי מכתבו, אשר בו כותב . . ומתאר אופן פרנסתו עתה, אשר חושב הוא כי הכל הוא בהשגחה פרטית ובמילא מחכה שיתעורר לו רצון עז לאיזה ענין שיהי' ואז מתעסק בו, וכל זמן שאין לו רצון עז ותשוקה עצומה עושה פרנסתו בדרך מהיכא תיתי. ושואל אם זו הדרך.

הנה לדעתי אין זו הדרך כלל וכלל, כי וברכך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה כתיב, שצריך להתעסק בענין של פרנסה, ואף שצריך להיות בזה כלי חמימות וכלי לב ולב, כי סוף סוף הכל תלוי בברכת הוי', אבל בכ"ז צריך להיות התעסקות ממש ולא בדרך מהיכא תיתי בלבד.

וידוע מארז"ל (ברכות לה, ב) שצ"ל הנהג בהם מנהג דרך ארץ, ואז הוי' נותן ברכתו ואספת דגנך תירושך ויצהורך. והרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם.

מובן שלכל או"א צריך להיות קביעות עתים בתורה . . אבל בכל אופן צריך להיות ג"כ עסק בענין של פרנסה.

(ממכתב ט"ז אלול ה'תשי"א)

לפרנס את ב"ב וגם את עצמו זוהי מצות הבורא ית'

בודאי עוסק בעניני פרנסתו ככל הצריך כי הרי לפרנס את ב"ב וגם את עצמו זוהי מצות הבורא ית' ובמילא צריך לעשות בזה באמונה, ניט נאר פון יוצא וועגען אליין [לא רק בכדי לצאת ידי חובה], ועאכו"כ לא לחפון לרמות את הציווי וברכך ה"א בכל אשר תעשה ומובן שצריך להיות זה בלא דאגה ובלא השתקע בזה אבל לאידך גיסא שלא חסר המעשה בפועל והשי"ת יצליחו.

(אג"ק ח"ט אגרת ב'תשמו)

דרכי החסידות

שיחות ואגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ
מליובאוויטש נ"ע בענייני עבודת השי"ת

עבודת השי"ת בהכרה אמיתית

צריכים להיות מקושר אל ענין אשר במילא בא ההגדרה של דיבור ולא להגדיר א"ע אשר בשביל זה יהי' מקושר

בדבר שאלתו בדבר ההגדרה [החלטה] שלא לדבר בש"ק כו' הנה עצם ענין ההגדרה וההסתעפות שלה טובים המה, אבל שלא באופן אבק דאבק של נדר או אבק של קבלה בלב.

וזאת היא שימושי הדרכת תורת החסידות, שאמרו גדולה שימושה, דכל דבר ודבר טוב הנעשה יהי' בדרך ממילא בדרך בכך, היינו שצריכים להיות מקושר אל ענין אשר במילא בא ההגדרה של דיבור ולא להגדיר א"ע אשר בשביל זה יהי' מקושר.

ולכאור' בעצם הענין אין הפרש אם באופן הא' או באופן הב', אבל באמת חלוקם המה בעצם ענינם דזה חיצוני' וזה פנימי', ובתחלת העבודה וכן בעניני מדות לא טובות או אבקן של מדות לא טובות צריכים להגדיר, אבל מכיון שבאים לידי איזה עבודה פנימי' אז הוא אופן הב' ועצם הענין נכון הוא וכאשר יהי' באופן הב' אז אינו שייך בליטה...

[אג"ק מוהריי"צ נ"ע ח"ב ע' צ]

לבקר כל תנועה

ישנו התפעלות והתפעלות, ישנו התפעלות בהתלהבות והתלהבות אבל חולפת ועוברת, וישנו התפעלות אשר היא עושאת חריצים קבועים, ורשימו ניכר לעד, דאס ברעכט איבער, און דאס מאכט עם אינגאנצין איבער וכמא' העולם איך ועל דאס אייביג ניט פארגעסין כל זמן איך לעב ועל איך דאס גידיינקען [לנצח לא אשכח זאת, כל זמן שהנני חי אזכור זאת] וזהו פעולתה של התפעלות אמיתי.

ובשני הדרכים, דרכי קדש אלו החזיקו רבותינו תלמידי המגיד ורבינו הגדול נ"ע סידר לפני אנ"ש העבודה במוח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה, כל הגה היוצא מפה, כל מחשבה, ומכש"כ כל פועל שיהי' רק כפי האמת ובא ע"י עבודה.

עבודה זו אינה כמו שחושבים רבים וטועים בה טעות גמור לחשוב שצריכים לפרק הרים או לשבר סלעים, איבער קערין דיא ועלט און עס זאל רעשין און גיויטערין [להפוך את העולם ושיתרעשו] בקולות וברקים, והאמת הגמור הוא אשר כל העבודה ופועל איזה שתהי' בכונה אמיתית הוא די ומספיק, א ברכה בכוונה דעם וארט אין דאוונען כדבעי [בתפילה כדבעי] בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד א פסוק חומש בידיעה שהוא דבר ה', א פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חבריו באהבה וחיבה.

אמת הדבר אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעה רבה ועצומה פשוט לערנען א ריבוי און פארשטיין [ללמוד הרבה ולהבין] (וגם זה כל אחד לפי ערכו, וכמאמר וכשהוא מבקש אלא לפי כוחו) ואז הוי' בעוזרו שיהי' כפי האמת.

[אג"ק מוהר"י צ"צ נ"ע ח"ב ע' צב]

לעילוי נשמת
הילדה **שטערנא שרה** ע"ה
בת הרה"ת **זלמן יעקב** יבלחט"א
גלפרין
נלב"ע כ"ג טבת ה'תנש"א
ת.נ.צ.ב.ה.

*

נדפס ע"י הוריה
הרה"ת **זלמן יעקב** וזוגתו מרת **בת שבע תמר חוה** שיחיו
גלפרין

לעילוי נשמת
האשה מרת **בינה**
בת הרה"ת **יהושע** ע"ה
הארליג
נלב"ע כה טבת התשל"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
*

נדפס ע"י בנה
הרה"ת ר' **מאיר** וזוגתו מרת **ציפורה** שיחיו
הארליג

לזכות

החתן הרה"ת **אברהם שמואל**

והכלה מרת **חנה** שיחיו

לאפיין

לרגל נישואיהם בשעתו"מ

ביום כ"ז טבת ה'תש"ע

יה"ר שיה"י הבנין בבנין עדי עד

על יסודי התורה והמצווה

*

נדפס ע"י ולזכות

הורי החתן הרה"ת **חיים דוד** וזוגתו שיחיו **לאפיין**

לזכות
הילדה חי' בלומא שתחי'
העלער
לרגל הולדתה
ביום חי' כסלו ה'תש"ע
נדפס ע"י ולזכות הוריה שיחיו
יה"ר שיזכו לגדלה לתורה, לחופה ולמעש"ט
מתוך בריאות, נחת והרחבה

לזכות

הילדה **שיינא** שתחי'

לרגל הולדתה בשעתו"מ

ביום כ"ה מר-חשוון ה'תש"ע

נדפס ע"י ולזכות הוריה

הרה"ת **שלום דובער פינחס** וזוגתו מרת **חנה** שיחיו **לאזאר**

יה"ר שיזכו לגדלה לתורה, לחופה ולמעש"ט

מתוך בריאות, נחת והרחבה

ולזכות זקניה

הרה"ת **משה** וזוגתו מרת **יהודית** שיחיו **לאזאר**

ומרת **העניא** שתחי' **דערען**

לזכות

החתן הת' **יונתן** שיחי

והכלה מרת **דבורה לאה** שתחי

לרגל בואם בקשרי השידוכין בשעטו"מ

יה"ר שיזכו להקים בית נאמן בישראל

על יסודי התורה והמצווה

*

נדפס ע"י ולזכות הורי הכלה

הרה"ת ר' **יצחק צבי** וזוגתו מרת **מיכל חנה** שיחיו

ג'ידוואף